

Ž. Po tem takem ne bo drugače, kakor da zopet v nedeljo z lece starše resnobno še opominjam, in jim njihovo dolžnost prav na serce položim. Ostajanca bom pa za vsako zamudo kolikor toliko primerno kaznoval.

U. Dobro bi bilo, ako bi se vsi taki zanikerneži ob čertkih, ko imajo drugi učenci praznik, v šolo silili, da bi se priučili, kar so zamudili. *) (Se priporoči, in gre v šolo.)

M. Japel.

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

Mesmer je s svojimi nasveti pravo zadel; v kratkem je bilo vse rešeno, kako bi se šolstvo dalo zboljšati. Dasiravno novega ni povedal, pa je vendar položil prvi podstavni kamen za novo poslopje, ker 19. maja l. 1770. je poterdila to osnovo cesarica, 26. maja poslani so bili dekreti na deželno vlado pod Anižo, na deželno poglavarstvo nad Anižo in na druge deželne vlade.

14. julija l. 1770. sošlá se je pervikrat šolska komisija za spodnje Avstrijansko. Imela je troje nalog:

1. napraviti šolske table (Schultabellen) po izgledu zgornje avstrijanskih. **) Kar se je pokazalo, previdili so že poprej. Pokazalo se je, kako slabe da so bile šole, kako malo še celó poštenih staršev jih je cenilo i. t. d.

2. Prevdariti, od ktere strani se bode začelo popravljati. Cesarica je določila v odloki, da naj se ozirajo na katekizem, na bukve, ki so v Sileziji vpeljane; tamkaj so pa začeli s tem, da so seminisče za učitelje vstanovili. Mesmer je priporočeval tak zavod, nadškofov konzistorium je tudi govoril, da je potreba izrejalisča za prihodne učenike. Tedaj je bilo sklenjeno napraviti izgledno šolo; zato pa bi bilo treba svetnega šolskega vodja, enega duhovnega in treh svetnih učencikov. Perve stroške naj prevzame državna kasa; za šolske potrebe bodo pa dunajski nadškof skerbeli, kar so se pismeno zavezali.

*) To bi bilo koristno; toda vsaki učitelj bi ne bil s tem zadovoljen, ker bi se mu nikoli ušesa ne ohladile.

Vredn.

**) Berž ko ne takšne, kakoršne še sedaj okrajni šolski ogledniki konzistoriju pošiljajo.

Pis.

3. Določiti meje svoje delavnosti in svojega kolobarjenja.

Naj glasovitejša oseba v tej komisiji bil je deželni svetovavec Franc Karol Hägelin; poročeval je komisije doma in pri vladi. Prizadeval si je do tje priti, da bi avstrijski podložni spoznali dobroto teh naprav, pa podučeni v raznih vednostih sponašali se s svojo domovino in o pravem času navdušeni bili za njo.

Šolska komisija je predložila svoj operat deželni vladi, po kateri ga je cesarica v roke dobila; ta je poterdila vse, kar je bila komisija nasvetovala. Dokler se ne napravi šolski zavod, naj polovico potrebnih 3000 gold. izplača državna denarnica, polovico pa mestna.

2. januarja l. 1771. odperla se je slovesno dunajska izgledna šola pri sv. Štefanu. Od začetka je vse veliko sreče obetalo. Jože Mesmer, kateri je najpopred to reč sprožil, pa načert šole osnoval, bil je njen vodja. Duhovni učenik je bil abbé Vogel, pa trije svetni učeniki. Oglasilo se je za to šolo 150 učencev, pa 30 šolskih pripravnikov. Osem mesecev potem bila je očitna skušnja, ki je vsim zadostila. Šolska komisija bila je vesela, naj bolje pa Hägelin; z živimi barvami namalal je cesarici prihodnji stan avstrijskih dežel; živo je popisoval, kako se bode z napravo dobrih šol povsod povišalo blagostanje; obertnija bode se vzdignila, kupčija pa pomnožila, ljudje bodo manj siromašni in ubožni i. t. d.

Ko bi bila pa količkaj opravila, ne bi smeli ji zabavljati, ker primanjkovalo ji je potrebnih šolskih knjig. Naj popred je bil natiskan katekizem in za rabo zapovedan po vseh avstrijskih deželah v nemških šolah. Kmali je bil za natis pripravljen tudi veči katekizem, potem pa evangeli.

Kakor skor povsod na svetu, primanjkovalo je tudi tukaj denarja. Stroški za normalao šolo so bili sicer poravnani, tudi za začetik zaloge šolskih bukev je bilo preskerbljeno, ali kje pa denar dobiti, da bi se osnovano dalje izpeljevalo? Eden je svetoval to, drugi kaj drugega, vsaki načert je imel svojo dobro pa tudi slabo stran; naj bolji sta Mesmer in Hägelin to reč zadela, ker sta svetovala, naj se vse, kar šolam na dobro pride, v eno roko vzame.

Dasiravno se pa še ni zvedilo, kje da se bode denar jemal, in dasiravno je bilo zapovedano s šolo toliko časa počakati, dokler se za denarno pomoč ne zve, bilo je pa povsod, ne le

po Dunaji, živo gibanje; od drugod so poročevali, popraševali pa na vse viže prosili. Delalo se je pa zavoľjo dobre reči, in od marsikterih naj boljših nasvetov se še zvedilo ni, čigavi da so.

Na Kranjskem je bil Blaž Kumerdaj, ki je podal cesarici Marii Terezii nasvet, kako bi se dalo ljudstvo po deželi naj bolj primerno izučiti v branji in pisanji nemškega in slovenskega (kranjskega). Nasvet je bil poslan deželnemu poglavarstvu v prevdarek, ktero je pa prašalo kresije po Gorenškem, Dolenskem in Notranjskem; opata v Kostanjevci in Zatični, prelata v Bistri in kapitularnega dekana Martina Jožefa Jabacina v Novem mestu. V poglavitni reči so vsi rekli, da so zastopljeni z nasvetom Kumerdaja; le zastran izpeljave so tu in tam posebne nasvete stavili; Jabacin pa je vse drugač nasvetoval. Menda ne bo napčno, ako se pri tem nasvetu nekoliko dalj časa pomudimo, kar nam podoba ti-stega časa prav živo pred oči stavi.

V prvem delu svojega sestavka porabil je vso svojo učnost in zgovornost, da bi dokazal naslednje izreke:

„Nekteri vladarji in postavodajavci prepovedovali so svojim podložnim učenje branja in pisanja in tovaršenje z družimi narodi.

Zakaj to?

Izgledi se najdejo v svetem pismu.

Dan današnji pa branje in pisanje in tovaršenje s tujimi narodi ni tako nevarno, kakor nekđaj. Vendar pa, kakor skušnja uči, prostemu človeku nič posebno ne koristi, ampak je, kakor dobra jed v slabem želodcu.

Vsegamogočni Bog je tudi ljudem po kmetih, ki brati in pisati ne znajo, zadosti moči dal, da razumejo to, kar jim je potrebno za časni in večni blagor.

Dokler je veljala naturalna postava, ljudje niso umeli ne brati, ne pisati; luč pameti jih je v deržavnih in verskih rečeh razsvetlovala.

V verskih rečeh so tisti srečnejši, ki manje vedó, kakor učeni.

Dokler smo tako rekoč ene same bukve imeli, je bilo vse pobožno in sveto.

Izgledi nekterih cerkvenih očakov v prednjih časih, ki so priporočevali branje in pisanje, posebno pa branje svetega pisma, dan današnji ne morejo veljave imeti“.

(Dalje prik.)